

**The Relationship between Political Security and
Political Demands and Its Role in the Political
Development of Sistan and Baluchistan province
(Case Study of Zahedan City)**

Ismail Shahabinejad¹

Behnaz Azhdari²

Morteza Babaei Sakhmers³

Received: 26 August 2023

Reception: 18 November 2023

Abstract:

One of the most important subjects of Iranian political sociology is the relationship between political security and political demands. Therefore, the present study examines the relationship between political security and political demands and its role in the political development of Sistan and Baluchistan province, focusing on the city of Zahedan in 1403.

The research method in this study is descriptive-correlation and the statistical population includes all the intellectual elites of Sistan and Baluchistan province, including 312 researchers, university professors, experts, experts and activists of political issues, based on the calculation Through Cochran's formula, the number of 173 people was determined as the sample size, and their information was extracted using the quota sampling method.

In this realization, the "Huntington" standard political development questionnaire was used to measure political development, the "Bari Buzan" standard political security questionnaire was used to measure political security, and the "Marshall" civil political demand standard questionnaire was used to measure political demands. In this research, hypotheses related to the variables of political security, political demand and political development were proposed and the results of the main hypothesis test show that there is a significant relationship between political security and political demand and its role in the political development of Sistan and Baluchistan province. It is direct and moderate.

Keywords: political development, political demands, political security, political sociology, government

---

¹PhD student in Political Science, Department of Political Science, Baft Department, Islamic Azad University, Baft, Iran

²Assistant Professor, Department of Political Science, Baft Branch, Islamic Azad University, Baft, Iran

³Assistant Professor, Department of Political Science, Baft Branch, Islamic Azad University, Baft, Iran

رابطه امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه

سیاسی استان سیستان و بلوچستان

(مطالعه موردی شهر زاهدان)

اسماعیل شهبایی نژاد^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۴بهناز اژدری^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۷مرتضی بابایی ساخمرس^۳

چکیده:

یکی از مهمترین موضوعات جامعه‌شناسی سیاسی ایران رابطه امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی می‌باشد. از اینرو پژوهش حاضر به بررسی رابطه امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان با تمرکز بر شهر زاهدان در سال ۱۴۰۳ می‌پردازد. روش پژوهش در این مطالعه از نوع توصیفی همبستگی می‌باشد و جامعه آماری نیز کلیه نخبگان فکری شهر استان سیستان و بلوچستان، شامل ۳۱۲ نفر از محققین، اساتید دانشگاه‌ها، کارشناسان، صاحب‌نظران و کنشگران مسائل سیاسی را شامل می‌شود که بر اساس محاسبه انجام شده از طریق فرمول کوکران تعداد ۱۷۳ نفر بعنوان حجم نمونه تعیین و با استفاده از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای اطلاعات آنان استخراج شده است. در این تحقیق جهت سنجش توسعه سیاسی از پرسشنامه استاندارد توسعه سیاسی «هانتینگتون»، جهت سنجش امنیت سیاسی از پرسشنامه استاندارد امنیت سیاسی «باری بوزان» و جهت سنجش مطالبه‌گری سیاسی از پرسشنامه استاندارد مطالبه‌گری مدنی سیاسی «مارشال» استفاده شده است. در این پژوهش فرضیه‌هایی در رابطه با متغیرهای امنیت سیاسی، مطالبه‌گری سیاسی و توسعه سیاسی مطرح شد و نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی تحقیق نشان می‌دهد که بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم و در حد متوسطی وجود دارد.

کلید واژگان: توسعه سیاسی، مطالبه‌گری، امنیت سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی، دولت

^۱ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، واحد بافت، دانشگاه آزاد اسلامی، بافت، ایران

^۲ استادیار گروه علوم سیاسی، واحد بافت، دانشگاه آزاد اسلامی، بافت، ایران

^۳ استادیار گروه علوم سیاسی، واحد بافت، دانشگاه آزاد اسلامی، بافت، ایران

از منظر علوم سیاسی، توسعه سیاسی^۱ بعنوان یکی از ارکان مهم توسعه، اهمیت بسیاری در دستیابی کشورها به توسعه دارد. از منظر علوم سیاسی در راستای نیل و دستیابی کشورها و جوامع به توسعه سیاسی عوامل و متغیرهای مختلفی همچون وجود احزاب و تشکل های سیاسی، توسعه رسانه های جمعی، توسعه فرهنگ سیاسی، امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی نقش اساسی دارند. در ایران نیز توسعه سیاسی همواره یکی از موضوعات مهم و مورد بحث هم در محافل سیاسی و هم در محافل علمی و آکادمیک بوده و بخصوص مطالعه نقش عوامل مختلف تاثیر گذار بر فرآیند توسعه سیاسی در کشور و مناطق مختلف آن یکی از دغدغه های محققان و پژوهشگران بوده است و در این خصوص نیز مطالعات مختلفی انجام شده است اما آنچه که به ندرت در این پژوهش ها مورد توجه محققان قرار گرفته است، مطالعه تاثیر دو متغیر امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی می باشد. در حالیکه از منظر نظری در حوزه علوم سیاسی، نظریه پردازان اهمیت ویژه ای به نقش و تاثیر دو متغیر امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر فرآیند توسعه سیاسی قائل می باشند و این دو متغیر را از عوامل زیربنایی دستیابی به توسعه سیاسی کشورها و جوامع در مناطق مختلف تلقی می نمایند. مطالبه گری از ابتدایی ترین حقوق انسان ها محسوب می شود که در بسیاری از قوانین داخلی و بین الملل به صورت مستقیم و غیرمستقیم به آن پرداخته شده است. اندیشمندان بر این باورند که مطالبه گری در هر جامعه ای در ابعاد و حوزه های مختلف همچون (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و معیشتی، محیط زیستی و سیاسی) بروز نموده و در جامعه مشاهده می شود که یکی از مهمترین و معمول ترین آنها مطالبه گری سیاسی می باشد. مطالعات محققین علوم سیاسی مارشال (۲۰۱۸) و جمله فلکس (۲۰۲۰)^۲ نشان می دهد که مطالبه گری سیاسی از مهمترین حقوق شهروندی افراد در جامعه محسوب می گردد که عدم توجه به آن در پاره ای از مواقع می تواند موجب ایجاد منازعات سیاسی و ایجاد اختلال در فرآیند توسعه سیاسی و نیل به دموکراسی گردد

^۱ political development

^۲ Marshall and Jamal Flex

(اصلا نیان، ۱۴۰۰: ۶۴). آنچه که امروزه در بحث مطالبه‌گری مطرح و مورد توجه محققین و اندیشمندان علوم سیاسی قرار گرفته موضوع امنیت سیاسی است. امروزه اندیشمندان علوم سیاسی امنیت سیاسی را از حقوق سیاسی افراد جامعه تعریف نموده که نظام‌های سیاسی موظف به صیانت، پاسداری و احترام به این حق مسلم شهروندان خود هستند تا در سایه این امنیت سیاسی کنشگران سیاسی بتواند با احساس امنیت حق به‌کارگیری و ابراز هر عقیده سیاسی، حق انتخاب‌شدن، حق انتخاب‌کردن، مطالبه‌گری و ... را در جامعه داشته باشند. در خصوص چگونگی رابطه آن با مطالبه‌گری سیاسی مطالعات و پژوهش‌های مایکل راش، هانتینگتون، برتولت برشت^۳ نشان می‌دهد که توسعه سیاسی در گرو مطالبه‌گری سیاسی و ارتقای آن در بستر امنیت سیاسی نهادینه شده در جوامع شکل می‌گیرد. لذا بدون ایجاد و ارتقای امنیت سیاسی برای شهروندان و کنشگران سیاسی در جامعه نمی‌توان شاهد رشد و ارتقای فرهنگ مطالبه‌گری سیاسی و نیل به توسعه سیاسی باشیم (دائمی و زحمتی، ۱۴۰۰: ۱۲۴). مطالبه‌گری سیاسی نیز امروزه در محافل سیاسی و علمی و آکادمیک از موضوعات مهم می‌باشد. از دیدگاه علوم سیاسی، مطالبه‌گری سیاسی و مدنی یکی از متغیرهای پیشران و اصلی، توسعه فرهنگی سیاسی، توسعه سیاسی و تحقق دموکراسی در جوامع محسوب می‌شود. اندیشمندان علوم سیاسی همانند هریسون (۲۰۱۷)، هانتینگتون (۲۰۱۸) و مارشال (۲۰۱۸) بر این باورند که مطالبه‌گری سیاسی بعنوان یکی از حقوق اساسی شهروندی است که به نسبت توسعه یافتگی جوامع به تدریج با افزایش امنیت سیاسی در جامعه شکل گرفته و نقش مهمی بر فرآیند توسعه سیاسی و نیل به دموکراسی در جامعه ایفاء می‌نماید. با عنایت به آنچه که ذکر شد استان سیستان و بلوچستان بعنوان یکی از استان‌های محروم کشور و یکی از استان‌های کمتر توسعه یافته در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌باشد که طی چند دهه گذشته به دلیل محرومیت و کمتر توسعه یافتگی نسبت به سایر استان‌های کشور با بسیاری از تنش‌های امنیتی و سیاسی روبرو بوده است که همواره فرآیند توسعه این استان در حوزه‌های مختلف و از جمله در حوزه توسعه سیاسی را با اختلال و کندی روبرو نموده است. لذا با اذعان به این نکته که از

^۳Bertolt Brecht

منظر نظری و تئوریک موضوع چگونگی ارتباط بین امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در فرآیند پیشبرد توسعه سیاسی در جوامع یکی از موضوعات مهم در حوزه مطالعات و پژوهش‌های علوم سیاسی، بخصوص در حوزه مسائل سیاسی ایران است، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش اصلی است که رابطه بین امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی و نقش آنها در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان چیست؟

پیشینه تحقیق

جوادی ارجمند و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای، پیگیری همزمان دو مطالبه امنیت و توسعه در سیاست خارجی معاصر ایران را پارادوکسیکال معرفی می‌کنند. به طوری که دستیابی به امنیت از فرصت‌های توسعه‌ای کاسته و تلاش برای توسعه، اقدامی برای نقض امنیت تفسیر شده است.

معزی و همکاران (۱۳۹۷) نشان داده‌اند که رابطه و جایگاه دو مؤلفه «امنیت» و «توسعه» نقش مهمی در فهم و تحلیل سیاست خارجی دولت‌ها دارد. در اولویت قرار دادن یکی از این دو امر از سوی کشورها همواره باعث شکل‌گیری دو نوع سیاست خارجی "امنیت محور" و "توسعه محور" بوده است.

الهامی و همکاران (۱۳۹۶) با مطالعه شاخص‌های امنیت سیاسی و توسعه اقتصادی در در کشور طی دوره بیست ساله از سال ۱۳۷۵ تا سال ۱۳۹۵ به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معناداری بین امنیت سیاسی جامعه و توسعه اقتصادی وجود دارد.

اطاعت و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی نشان داده‌اند توسعه نابرابر در فضاهای سیاسی یک سرزمین می‌تواند بستر مناسبی را برای ایجاد متغیرهای اثرگذار بر مؤلفه‌های امنیت ملی و تکوین نواحی بحرانی فراهم نماید.

کاترینا و همکاران (۲۰۱۷)^۴ نشان داده‌اند که بین میزان امنیت سیاسی و توسعه سیاسی در کشورهای مورد مطالعه رابطه معناداری

وجود داشته آنان همچنین نشان داده اند که بین عدم توسعه سیاسی و گرایش به سمت افراط گرایی اسلامی در این کشورها رابطه معناداری وجود داشته است.

الکسی واسیلوف (۲۰۱۵)^۵ در مطالعه تاریخی خود در کشورهای اروپای شرقی طی جنگ سرد نشان داده است که رابطه معناداری بین مطالبه گری اجتماعی و شاخص های توسعه سیاسی در این کشورها وجود داشته است.

لون کوئیست و همکاران (۲۰۱۴)^۶ در مطالعات خود در کشورهای عربی نشان داده اند بین افزایش امنیت سیاسی و پیشبرد توسعه سیاسی در این کشورها رابطه معناداری وجود دارد آنان همچنین نشان داده اند که رابطه معناداری بین افزایش امنیت سیاسی و رشد فرهنگ سیاسی برقرار می باشد.

داس ویل (۲۰۱۳)^۷ در مطالعات خود با مطالعه ۲۲ کشور آفریقایی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ میلادی نشان داده است که کشورهایی که از امنیت سیاسی و ثبات سیاسی لازم برخوردار هستند در توسعه سیاسی و توسعه دموکراسی موفق تر عمل نموده اند.

نوآوری پژوهش حاضر این است که تاکنون در کشور و بویژه در استان سیستان و بلوچستان، مطالعات و پژوهش های علمی مستقلی در خصوص چگونگی رابطه بین امنیت سیاسی، مطالبه گری و نقش آنها در توسعه سیاسی این استان انجام نگرفته است و کماکان سوالات بسیاری در این رابطه بدون پاسخ مانده است.

مبانی نظری تحقیق

تبیین توسعه سیاسی

گابریل آلموند^۸ در تبیین توسعه سیاسی، به سه شاخص توزیع منابع قدرت، افزایش توانمندی کنشگران سیاسی، توسعه نهادهای مدنی و سیاسی (بعنوان ابعاد توسعه سیاسی اشاره نموده است (آلموند،

Alexey Vasiliev^۵

Lonquist et al^۱

Dosville^۷

Gabriel Almond^۸

۱۳۹۷: ۶۸). مایکل راش^۹ توسعه سیاسی را از منظر جامعه‌شناسی سیاسی مورد مطالعه و تحلیل و تبیین قرار داده است و معتقد است که توسعه سیاسی در حقیقت بخشی از توسعه اجتماعی جامعه محسوب می‌گردد که در قالب فرآیند کلی توسعه اجتماعی اقتصادی و فرهنگی جامعه قابل تحلیل و تبیین می‌باشد وی توسعه سیاسی را در حقیقت تغییر ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه به سمت میسر شدن دموکراسی در جامعه تعریف نموده و معتقد است که توسعه سیاسی در قالب محقق شدن ارزش‌های دموکراتیک در یک جامعه ایجاد می‌شود (راش، ۱۳۹۹: ۲۴).

لوسین پای^{۱۰} با ترکیب معانی و تعاریف متفاوتی که در باب توسعه سیاسی مطرح شده بود، تلاش کرد به یک تعریف ترکیبی دست یابد. بنابراین از نظر او توسعه سیاسی عبارت است از حرکت به سوی برابری فزاینده میان افراد در سیستم سیاسی؛ از این لحاظ توسعه سیاسی به مشارکت تودهای و اقدام عمومی در فعالیتهای سیاسی مربوط است. (پای و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۴۷).

ساموئل هانتینگتون^{۱۱} توسعه سیاسی را در قالب تفکیک ساختارهای سیاسی، مشارکت داوطلبانه، حکومت عقلایی و فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی مستمر تعریف می‌نماید. از نظر هانتینگتون، الزامات توسعه سیاسی می‌توانند متنوع باشند اما تعیین‌کننده‌ترین جنبه‌های توسعه سیاسی را باید در سه مؤلفه (عقلانیت اقتدار سیاسی، تمایز کارکردی و ساختاری و رشد مشارکت سیاسی) بررسی کرد. هانتینگتون شاخص‌های (ارتقای هویت ملی و همگرایی، افزایش توافق بر سر دموکراسی و گسترش دموکراسی، مشروع دانستن کنش‌های سیاسی کنشگران سیاسی، مشروع دانستن آزادی‌های مدنی و سیاسی، ارتقای امنیت کنشگران سیاسی، رشد نهادهای سیاسی شامل گروه‌ها، تشکل‌ها و احزاب سیاسی، نهادینه شدن قانون، افزایش مشارکت سیاسی کاهش منازعات سیاسی، افزایش ثبات سیاسی) بعنوان ابعاد و مولفه‌های توسعه سیاسی مطرح نموده است (هانتینگتون، ۱۳۹۵: ۶۵-۶۰).

تبیین امنیت سیاسی

Michael Rush^۹

Lucien Pye^{۱۰}

Samuel Huntington^{۱۱}

رویکردهای امنیت سیاسی مشتمل بر حال فعلی تفکرات جاری در مکان و زمانهای گوناگون به شکلهای متفاوتی نمایان شده و بر اساس روابط سیاسی شکل گرفته و تعریف می‌شود. در حوزه علوم سیاسی «باری بوزان» دو رویکرد متفاوت را در تعریف و تبیین امنیت سیاسی شامل (امنیت سیاسی دولت محور) و «امنیت سیاسی فردمحور» مطرح نموده است. در رویکرد نخست، امنیت سیاسی را «ناظر بر ثبات سازمانی دولتها، سیستم های حکومتی و ایدئولوژیهای» میدانند که به این دولتها «مشروعیت» میبخشند براساس این رویکرد، امنیت سیاسی، مهار تهدیداتی است که به گونه ای موجودیت نظام سیاسی را تهدید می‌کنند و با شاخص هایی همچون امنیت و ثبات اساس حکومت (فرد حاکم یا هیئت حاکمه)، امنیت ایدئولوژی یا تئوری حکومت و کارآمدی دستگاه اداری کشور (در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، انتظامی، دفاعی، قضایی، اداری و...) سنجیده می‌شود اما رویکرد دوم، امنیت سیاسی را در سطح فردی یا خرد، مورد توجه و مطالعه قرار داده، معتقد است تأمین امنیت سیاسی در سطح فردی، به تأمین امنیت کلی جامعه و دولت منجر می‌شود در این رویکرد، امنیت سیاسی افراد، دارای این «موضوعات» است و به عبارت دیگر، با این شاخص ها قابل شناسایی میباشد: حق بر به کارگیری و ابراز هر عقیده سیاسی، حق بر انتخاب شدن برای سمت ها و مناصب سیاسی، حق بر انتخاب کردن حاکمان. روشن است که به کارگیری هر یک از این دو رویکرد، بر جهانبینی کلان درباره اصلت فرد یا اصالت جامعه مبتنی می‌باشد. بوزان، امنیت سیاسی را «ناظر ایدئولوژی‌هایی» می‌دانند که به این دولتها «مشروعیت» می‌بخشند. براساس این رویکرد، امنیت سیاسی، مهار تهدیداتی است که به گونه ای موجودیت نظام سیاسی را تهدید می‌کنند و با شاخص‌هایی همچون امنیت و ثبات سیاسی حکومت فرد حاکم یا هیئت حاکمه، امنیت ایدئولوژی یا تئوری حکومت و کارآمدی دستگاه اداری کشور (در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، انتظامی، دفاعی، قضایی، اداری و...) سنجیده می‌شود. اما در رویکردی دیگر، امنیت سیاسی را در سطح فردی یا خرد، مورد توجه و مطالعه قرار داده و معتقد است تأمین امنیت سیاسی در سطح فردی، به تأمین امنیت کلی جامعه و دولت منجر می‌شود در این رویکرد، امنیت سیاسی افراد، دارای شاخص ها و

ابعادی از جمله (حق بر به کارگیری و ابراز هر عقیده سیاسی، حق بر انتخاب شدن برای سمت‌ها و مناصب سیاسی، حق بر انتخاب کردن حاکمان و ...) می‌باشد (بوزان، ۱۳۷۸، ۱۴۰-۱۳۵).

مطالبه‌گری سیاسی

اندیشمندان علوم سیاسی معتقدند که مطالبه‌گری فرآیندی است درون‌گفتمانی از سوی آحاد مردم یک جامعه که با رویکردی وظیفه‌محور، برای مقابله با خطاها یا بازتولید شرایط بهتر، احقاق حقوق قانونی و عرفی و پیگیری مستمر و پایدار آنها از طریق نظارت بر فعالیت‌های مسئولین و نهادها صورت می‌گیرد. از منظر جامعه‌شناسی سیاسی مطالبه‌گری نوعی «کنش پیوسته» است. گفتمان مطالبه‌گری سیاسی، گفتمانی سیاسی عاقلانه و جمعی است. به بیان دیگر مطالبه‌گری سیاسی یعنی کنش و کردار آگاهانه مردمی که حق‌شان مراعات نشده و به جریان چیدمان قدرت حاکم و سلسله مراتب آن یا انتخاب‌ها و کنش‌های سیاسی معترض بوده و به دنبال ایجاد اصلاحات و تغییرات در این خصوص می‌باشند (جدی، ۱۴۰۰: ۷۸).

از دیدگاه «هانتینگتون» مطالبه‌گری سیاسی کنشی است سیاسی که از سوی شهروندان و کنشگران سیاسی به منظور اعتراض به ساختارها سیاسی حاکم، قوانین و مقررات حاکم، برنامه ریزی‌های سیاسی، تصمیمات سیاسی و عملکرد سیاست‌مداران و حاکمان جامعه صورت می‌گیرد که می‌تواند در قالب‌های مختلفی شکل بگیرد. وی معتقد است به طور کلی مطالبه‌گری سیاسی به دو شکل صورت می‌گیرد: «مطالبه‌گری فردی» که بیشتر به صورت خودجوش و با حداقل امکانات صورت می‌گیرد و معمولاً توان و قدرت مطالبه‌گری در این نوع پایین و احتمال دستیابی به نتیجه مطلوب، ضعیف است. نوع دوم «مطالبه‌گری تشکیلاتی» و ساختار یافته است که اغلب به صورت رسمی و با حضور پرشورتری شکل می‌گیرد و حصول نتیجه مطلوب در این نوع از مطالبه‌گری دست‌یافتنی‌تر است (هانتینگتون در عباسی، ۱۴۰۰: ۴۷-۴۶). هانتینگتون معتقد است انگیزه‌ها و همچنین فواید و تاثیرات مطالبه‌گری سیاسی را می‌توان در سطوح مختلف (فردی، تشکیلاتی و حزبی، عمومی و تحولات در نظام سیاسی) جستجو نمود. وی در خصوص ابعاد مطالبه‌گری سیاسی معتقد است، مطالبه‌گری سیاسی دارای ابعاد مختلفی است که مهمترین آنها شامل ابعاد (اجتماعی، فرهنگی،

هنری، اقتصادی، معیشتی، صنفی، بهداشتی و درمانی، محیط زیستی و ... می باشد (هانتینگتون، ۱۳۹۸: ۲۱۴)

تی، اچ مارشال (۲۰۱۷)^{۱۲} معتقد است حقوق شهروندی و مدنی شکلی از قدرت هستند که از سوی جامعه برای پاسخگو بودن حاکمیت ایجاد و توسعه یافته‌اند و یکی از مهمترین این حقوق شهروندی حق مطالبه‌گری در ابعاد مختلف اجتماعی، مدنی و سیاسی است. این جامعه‌شناس انگلیسی، مطالبه‌گری را مجموعه‌ای از حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی دانسته و معتقد است مطالبه‌گری بعنوان یکی از حقوق اساسی شهروندان است که جامعه آن را به تمامی اعضا اعطا نموده و به موجب آن تمامی افراد از جایگاه، حقوق و وظایف برابر که توسط قانون حمایت و تثبیت شده برخوردارند. به عقیده او، «حق مطالبه‌گری حقی طبیعی است که دست‌یافتن به آن به فرد و یا گروه امکان برخورداری از حقوق اجتماعی و قدرت را می‌دهد» (Marshall, T. H. 2018). وی سه سنجه و شاخص را برای کلیه شهروندان به عنوان مولفه‌ها و ابعاد مطالبه‌گری مطرح می‌نماید که عبارتند از:

۱- مطالبه‌گری در بعد حقوق مدنی شامل (حق مالکیت، حق برخورداری از عدالت، حق برخورداری از آموزش، دسترسی آزاد به اخبار و اطلاعات، نبود سانسور و ..)

۲- مطالبه‌گری در بعد حقوق سیاسی شامل (تحقق آزادی‌های فردی، آزادی بیان، حق مشارکت در اعمال قدرت سیاسی، حق برخورداری از انتخابات آزاد، حق نظارت بر عملکرد قدرت سیاسی، حق انتقاد از قدرت سیاسی، حق شرکت در تجمعات سیاسی عاری از خشونت، حق عضویت در تشکل‌ها، گروه‌ها و احزاب سیاسی و برخورداری از امنیت سیاسی) می‌باشد.

۳- حقوق اجتماعی شامل (حق تامین نیازهای رفاهی اقتصادی شامل برخورداری از مسکن مناسب، تغذیه مناسب، پوشاک مناسب، اوقات فراغت مناسب، پوشش بیمه‌ای مناسب، حق برخورداری از حداقل رفاه اجتماعی، حق برخورداری از تامین اجتماعی و بیمه، حق برخورداری از شغل مناسب، حق برخورداری از دستمزد و حقوق متناسب با شغل، حق برخورداری از امنیت، تحقق منزلت اجتماعی، حق مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی،

^{۱۲} T., H. Marshall

حق سهمیم بودن در میراث اجتماعی، حق استفاده از پوشش دلخواه، حق برخورداری از حمایت اجتماعی، برخورداری از حق رشد و پیشرفت و تحرک اجتماعی متناسب با قابلیت های فردی و... (Marshall, T. H. 2017)

با عنایت به نظریه‌های مطرح شده مرتبط با موضوع و متغیرهای تحقیق، چارچوب نظری پژوهش تدوین گردیده است. در این پژوهش در خصوص متغیر توسعه سیاسی بعنوان متغیر وابسته (ملاک) از نظریه توسعه سیاسی ساموئل هانتینگتون استفاده شده است. هانتینگتون ابعاد ده‌گانه (ارتقای هویت ملی و همگرایی، مشروعیت و مقبولیت بخشیدن به نظام سیاسی، افزایش توافق بر سر دموکراسی و گسترش دموکراسی، مشروع دانستن کنش های سیاسی کنشگران سیاسی، مشروع دانستن آزادی های مدنی و سیاسی، ارتقای امنیت کنشگران سیاسی، رشد نهادهای سیاسی شامل گروه ها، تشکل ها و احزاب سیاسی، نهادینه شدن قانون، افزایش مشارکت سیاسی کاهش منازعات سیاسی، افزایش ثبات سیاسی) را به عنوان مهمترین ابعاد و مولفه های توسعه سیاسی مطرح نموده است.

در خصوص متغیر امنیت سیاسی بعنوان متغیر مستقل یا پیش بین از «تئوری بوزان» استفاده شده است. همانطور که ذکر شد «بوزان» معتقد است امنیت سیاسی، یکی از «موضوعات» کلان امنیت است که خود، سطوح و موضوعات جزئی تری را دربردارد. بر این اساس، گاهی منظور از امنیت سیاسی، امنیت نظام سیاسی است (سطح کلان) و گاهی منظور از امنیت سیاسی، امنیت/آزادیهای سیاسی افراد است (سطح خرد).

در ادامه فرضیه های زیر مورد سنجش قرار می‌گیرند:

فرضیه اصلی: بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی:

- (۱) بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد
- (۲) بین امنیت سیاسی با توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد

(۳) بین مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی استان سیستان و

بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد

(۴) رابطه معنادار و مستقیمی بین امنیت سیاسی و مطالبه گری

سیاسی و نقش آنها بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان

وجود دارد.

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق در این مطالعه از نوع توصیفی همبستگی می باشد.

روش تحقیق در این مطالعه از نوع توصیفی همبستگی می باشد.

جامعه آماری در این پژوهش کلیه نخبگان فکری استان سیستان و

بلوچستان (شهر زاهدان) شامل ۳۱۲ نفر از (محققین، اساتید

دانشگاه ها، کارشناسان، صاحب نظران و کنشگران مسائل سیاسی)

بوده که بر اساس محاسبه انجام شده از طریق فرمول کوکران تعداد

۱۷۳ نفر بعنوان حجم نمونه تعیین و با استفاده از روش نمونه گیری

سهمیه ای اطلاعات از آنان گردیده است. در این تحقق جهت

سنجش توسعه سیاسی از پرسشنامه استاندارد توسعه سیاسی

هانتینگتون، جهت سنجش امنیت سیاسی از پرسشنامه استاندارد

امنیت سیاسی باری بوزان و جهت سنجش مطالبه گری سیاسی از

پرسشنامه استاندارد مطالبه گری مدنی سیاسی مارشال (۲۰۱۸)

استفاده شده است. میزان پایایی و اعتبار پرسشنامه ها از طریق

آزمون آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفته که در همین

خصوص پایایی و اعتبار پرسشنامه توسعه سیاسی با (۰/۹۲)،

پرسشنامه امنیت سیاسی با (۰/۸۹) و روایی پرسشنامه مطالبه گری

سیاسی با (۰/۹۱) مورد تایید قرار گرفته است جهت تجزیه و

تحلیل داده ها از شاخص های آماری توصیفی شامل جداول،

نمودارهای فراوانی، درصد و میانگین استفاده شده و همچنین در

قسمت تحلیل داده ها به دلیل تایید شدن فرض نرمال بودن متغیرها

برای بررسی فرضیات، همبستگی پیرسن^{۱۳}، آزمون رگرسیون چند

متغیره^{۱۴}، آزمون تحلیل عوامل^{۱۵} و همچنین آزمون معادلات

ساختاری^{۱۶} استفاده شد. در ضمن، کلیه مراحل انجام محاسبات به

وسیله کامپیوتر و با استفاده از نرم افزار SPSS28 و نرم افزار ۲۴

AMOS انجام شده است.

^{۱۳} Pearson

^{۱۴} Multivariate regression

^{۱۵} Factor analysis

^{۱۶} Structural equation

یافته های پژوهش

توصیف متغیرهای اصلی تحقیق

به منظور درک بهتر میانگین های محاسبه شده از مقیاس نمره گذاری (هایر) در طیف های شش گزینه ای لیکرت که در ذیل آورده شده است استفاده می گردد.

جدول (۱) مقیاس نمره گذاری هایر

نمره	۴-۵	۲-۳	۱-۲
مقیاس	زیاد	متوسط	کم

توصیف سوالات پرسشنامه های توسعه سیاسی، امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی طراحی شده اند که در جدول ذیل به کلی تفکیک به توصیف متغیرهای مذکور پرداخته شده است.

جدول (۲) توصیف پرسشنامه های توسعه سیاسی، امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی

ر	متغیرها	ت	ح	ح	انحراف	کیفی	ض
د		عد	دا	دا	معیار -	ت	ریب
ی		اد	ق	ک	میانگین	متغیر	
ف		ل	ل	ثر			
۱	توسعه سیاسی	۱۷	۱	۵	۰/۹۳۴	مت	۴۹.
		۳			۲/۴۸ +_	وس	۶
						ط	
۲	امنیت سیاسی	۱۷	۱	۵	۰/۷۵۳	مت	۴۸.
		۳			۲/۴۳ +_	وس	۷
						ط	
۳	مطالبه گری سیاسی	۱۷	۱	۵	۰/۸۸۵	مت	۴۷.
		۳			۲/۳۶ +_	وس	۲
						ط	

جدول فوق میانگین و همچنین ضریب محاسبه شده متغیرهای اصلی تحقیق نشان می دهد که در آن متغیر توسعه سیاسی با میانگین ۲/۸۲ و ضریب (۵۶/۴) در سطح متوسط، متغیر امنیت سیاسی با میانگین ۲/۴۳ و ضریب (۴۸/۷) در سطح متوسط و مطالبه گری سیاسی با میانگین ۲/۳۶ و با ضریب (۴۷/۲) در سطح متوسط قرار داشته اند.

بر اساس داده های جمع آوری شده و با توجه به میانگین و ضرایب محاسبه شده بیشترین میزان توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان مربوط به مولفه توافق بر سر دموکراسی و گسترش مردم سالاری با میانگین ۲/۹۳ و ضریب (۵۸/۶) و کمترین میزان توسعه سیاسی مربوط به مولفه نهادینه شدن قانون با میانگین ۲/۲۲ و ضریب (۴۴/۴) بوده است. در همین رابطه میزان توسعه سیاسی در کلیه مولفه ها و ابعاد با میانگین ۲/۴۸ و ضریب (۴۹/۶) می باشد که نشان می دهد که استان سیستان و بلوچستان در کل به لحاظ توسعه سیاسی در کلیه ابعاد ده گانه اگرچه دارای رشدی متوسط بوده اما در کل از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نمی باشد.

بر اساس داده های جمع آوری شده و با توجه به میانگین و ضرایب محاسبه شده بیشترین میزان امنیت سیاسی در استان سیستان و بلوچستان در مولفه حق انتخاب حاکمان از ابعاد فردی و شخصی با میانگین ۲/۷۳ و ضریب (۵۴/۶) و کمترین میزان مربوط به مولفه ایجاد ساختارها و سازوکارهای قانونی و حقوقی در جهت نهادینه سازی و ارتقای امنیت سیاسی از ابعاد کلان با میانگین ۲/۱۱ و ضریب (۴۲/۲) بوده است. علاوه بر این میزان امنیت سیاسی در مجموع ابعاد فردی و کلان با میانگین ۲/۴۳ و ضریب (۴۸/۷) نشان دهنده پایین بودن و زیر حد متوسط بودن امنیت سیاسی در این استان می باشد. در همین راستا میزان امنیت سیاسی در مجموع ابعاد فردی و شخصی با میانگین ۲/۵۸ و ضریب (۴۱/۶) نسبت به میزان امنیت سیاسی در مجموع ابعاد کلان با میانگین ۲/۲۹ و ضریب (۴۵/۸) اگرچه از وضعیت مناسب تری برخوردار می باشد. اما کماکان در سطح پایین و متوسطی قرار دارد. در مجموع می توان نتیجه گرفت که میزان امنیت سیاسی در استان سیستان و بلوچستان چه در مولفه ها و ابعاد فردی و چه در مولفه ها و ابعاد کلان در رشد و توسعه چندان بر خودار نمی باشد و رشدی کم و در حد متوسط را تجربه نموده است.

بر اساس داده های جمع آوری شده و با توجه به میانگین و ضرایب محاسبه شده بیشترین میزان امکان مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان مربوط به مولفه حق برخورداری از انتخابات آزاد با میانگین ۲/۸۲ و ضریب (۵۶/۴) و کمترین میزان امکان مطالبه گری سیاسی مربوط به مولفه حق انتقاد از قدرت سیاسی با میانگین ۲/۰۶ و ضریب (۴۱/۲) می باشد. در ضمن میزان کل امکان

مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان در تمامی و کلیه مولفه‌ها و ابعاد نه گلنه دارای میانگین $2/36$ و با ضریب $(47/2)$ می‌باشد که نشان دهنده امکان مطالبه گری سیاسی پایین و زیر حد متوسطی در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. به بیان دیگر امکان مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان پایین و زیر حد متوسط می‌باشد.

برای بررسی اعتبار و کفایت داده‌ها از شاخص KMO استفاده شده است که مقدار این شاخص برای داده‌های این پژوهش به ترتیب برای پرسشنامه توسعه سیاسی برابر با $0/941$ ، پرسشنامه امنیت سیاسی برابر با $0/953$ و پرسشنامه مطالبه گری سیاسی برابر با $0/926$ به دست آمده است. این شاخص در دامنه صفر تا یک قرار دارد و هرچه مقدار این شاخص به یک نزدیکتر باشد داده‌های مدنظر اندازه نمونه برای تحلیل عاملی مناسب‌ترند. از آزمون بارتلت نیز برای بررسی چگونگی ماتریس همبستگی استفاده می‌شود. معنی داری آزمون بارتلت برای هر سه پرسشنامه، کوچکتر از سطح معنی داری $0/05$ است و فرض واحد بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود و در نتیجه گویه‌ها به اندازه کافی همبستگی دارند.

بررسی نرمال بودن متغیرهای ملاک و پیشین

در ابتدا قبل از بررسی فرضیه‌های تحقیق باید نرمال بودن متغیرهای تحقیق توسط آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک نمونه ای بررسی شود.

H0 متغیر مورد بررسی توزیع نرمال ندارد.

H1 متغیر مورد بررسی توزیع نرمال دارد.

جدول (۳) آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک نمونه ای برای متغیرهای تحقیق

ت	معنی	آماره	انحراف	میان	متغیر
عد	داری	آزمون	استاندارد	گین	اد

	17	$0/003$	3.034	$0/847$	2.4	توسعه سیاسی
	3				8	
	17	$0/002$	2.981	$0/811$	2.4	امنیت سیاسی
	3				3	

۱۷	۰/۰۰۱	۳.۲۴۶	۰/۸۴۳	۲.۳	مطالبه‌گری
۳				۶	سیاسی

بر اساس نتایج جداول آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک نمونه ای، فرض صفر برای متغیرهای مورد بررسی رد می‌شود. به علت اینکه فرض نرمال بودن متغیرهای تحقیق مورد تایید قرار گرفته جهت آزمون فرضیه‌ها از آزمون پارامتری^{۱۷} همبستگی، پیرسن^{۱۸}، آزمون رگرسیون چند متغیره^{۱۹} و همچنین آزمون معادلات ساختاری^{۲۰} استفاده شده است.

آزمون فرضیه‌ها

در این بخش با استفاده از «ضریب همبستگی پیرسن» به بررسی و آزمون رابطه بین متغیرهای مطرح شده در فرضیات تحقیق پرداخته شده تا بتوان بر اساس نتایج محاسبات انجام شده آماری به قبول یا رد فرضیات مطرح شده در تحقیق اقدام نمود.

فرضیه اصلی

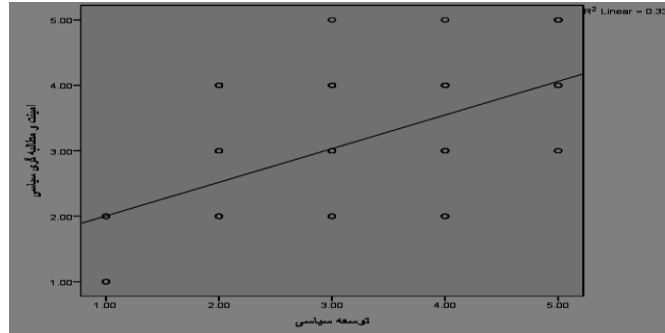
بررسی رابطه بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان. با توجه به مثبت بودن ضرایب محاسبه شده اسپیرمن برابر با (۰/۵۰) می‌توان گفت که بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم و در حد متوسطی وجود دارد به بیان دیگر افزایش امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی نقش و تاثیر مستقیم و در حد متوسطی بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته است. این موضوع همچنین در نمودار پراکنش ترسیم شده با ضریب شیب خطی ($R^2 = 0.330$) نیز نقش مستقیم و در حد متوسط امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی بر افزایش توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان را تایید می‌نماید.

^{۱۷} Nonparametric test

^{۱۸} Pearson

^{۱۹} Multivariate regression

^{۲۰} Structural equation

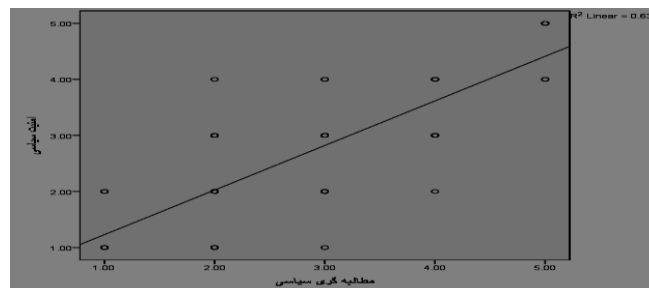
نمودار شماره (۱) پراکنش رابطه بین امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی سیستان و بلوچستان

آزمون فرضیه های فرعی

فرضیه فرعی اول

بررسی رابطه بین امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان.

با توجه به مثبت بودن ضرایب محاسبه شده اسپیرمن برابر با (۰/۷۷۲) می توان گفت که بین امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد به بیان دیگر افزایش امنیت سیاسی تاثیر مستقیم و مثبتی بر افزایش مطالبه گری سیاسی در این استان داشته است. این موضوع همچنین در نمودار پراکنش محاسبه و ترسیم شده با ضریب شیب خطی ($R^2 = 0.633$) نیز تاثیر مستقیم و مثبت امنیت سیاسی بر مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان را تایید می نماید.

نمودار شماره (۲) پراکنش رابطه بین امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان

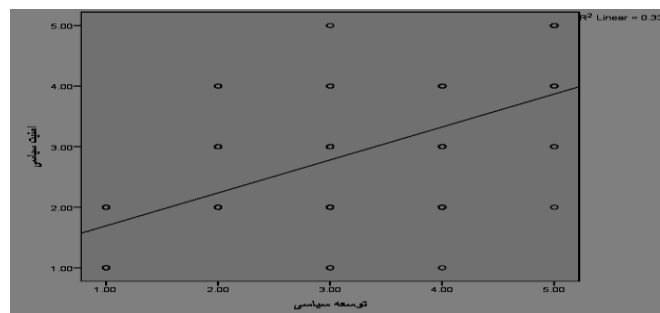
تجزیه و تحلیل داده ها از طریق معادلات ساختاری در شکل (۱) نشان می دهد که ضریب بتای استاندارد شده اثر امنیت سیاسی بر مطالبه گری سیاسی برابر ($\beta = 0.79$) و چون p -مقدار (معنی داری) کوچکتر از سطح معنی داری $\alpha = 0.05$ است، فرض عدم وجود تاثیر رد می شود و در نتیجه با توجه به مثبت بودن ضریب

بتا، امنیت سیاسی بر مطالبه گری سیاسی اثر معنی دار و مستقیم دارد. بر اساس محاسبات انجام شده در آزمون در معادلات ساختاری ضریب تعیین بین دو متغیر برابر $(R^2 = 0/84)$ است. یا به عبارتی ۸۴ درصد تغییرات بین دو متغیر مشترک می باشد که نشان دهنده رابطه مستقیم و قوی بین دو متغیر می باشد لذا می توان گفت که ۸۴ درصد تغییرات مطالبه گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان به وسیله امنیت سیاسی قابل تبیین و تفسیر می باشد.

آزمون فرضیه فرعی دوم

بررسی رابطه بین امنیت سیاسی با توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان

با توجه به مثبت بودن ضرایب محاسبه شده اسپیرمن برابر با $(0/517)$ می توان گفت که بین امنیت سیاسی با توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار مستقیم و متوسطی وجود دارد به بیان دیگر افزایش امنیت سیاسی تاثیر مثبت و متوسطی بر افزایش توسعه سیاسی در این استان داشته است. این موضوع همچنین در نمودار پراکنش محاسبه و ترسیم شده با ضریب شیب خطی $(R^2 = 0.334)$ نیز نقش مستقیم و در حد متوسط امنیت سیاسی بر افزایش توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان را تایید می نماید...

نمودار شماره (۳) پراکنش رابطه بین امنیت سیاسی با توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان در خصوص تاثیر مولفه ها و ابعاد مختلف امنیت سیاسی بر توسعه سیاسی با توجه به ماتریس همبستگی محاسبه شده، امنیت سیاسی در کلیه ابعاد فردی و کلان با $0/512$ تاثیر و نقش مثبت و متوسطی را بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته است.

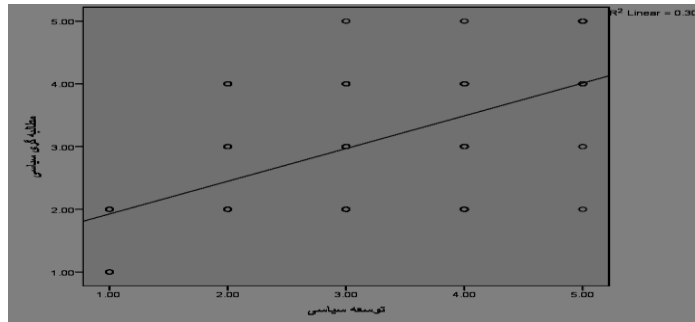
همچنین از میان ابعاد و مولفه های شش گانه امنیت سیاسی، مولفه ایجاد ساختارها و سازوکارهای قانونی و حقوقی در جهت نهادینه سازی و ارتقای امنیت سیاسی با ۰/۵۴۲ بیشترین تاثیر و مولفه حق انتخاب کردن حاکمان با ۰/۴۵۵ کمترین تاثیر را بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته اند. در همین رابطه مجموع ابعاد فردی و شخصی امنیت سیاسی با ۰/۴۵۹ نسبت به مجموع ابعاد کلان امنیت سیاسی با ۰/۵۲۸ تاثیر و نقش کمتری را بر توسعه سیاسی این استان داشته اند. به بیان دیگر مولفه ها و ابعاد کلان و ساختاری امنیت سیاسی شامل (توسعه سازمان های مردم نهاد، توسعه احزاب و تشکل های سیاسی، ایجاد ساختارها و سازوکارهای قانونی و حقوقی) بیش از مولفه ها و ابعاد فردی و شخصی امنیت سیاسی شامل (به کارگیری و ابراز عقیده سیاسی، حق انتخاب شدن برای سمت ها و مناصب سیاسی و حق انتخاب کردن حاکمان) بر فرآیند توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان تاثیر گذار بوده و بر توسعه سیاسی این استان نقش داشته اند.

تجزیه و تحلیل داده ها از طریق معادلات ساختاری (شکل شماره ۱)، نشان می دهد که ضریب بتای استاندارد شده اثر امنیت سیاسی بر توسعه سیاسی برابر $(\beta = 0/69)$ و چون p -مقدار (معنی داری) کوچکتر از سطح معنی داری $\alpha = 0/05$ است فرض عدم وجود تاثیر رد می شود و در نتیجه با توجه به مثبت بودن ضریب بتا، امنیت سیاسی بر توسعه سیاسی اثر معنی دار و مستقیم دارد. بر اساس محاسبات انجام شده در آزمون در معادلات ساختاری ضریب تعیین بین دو متغیر برابر $(R^2 = 0/65)$ است. یا به عبارتی ۶۵ درصد تغییرات بین دو متغیر مشترک می باشد که رابطه مستقیم و متوسطی را نشان می دهد، لذا می توان گفت که ۶۵ درصد تغییرات توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان به وسیله امنیت سیاسی قابل تبیین و تفسیر می باشد.

آزمون فرضیه فرعی سوم

بررسی رابطه بین مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان با توجه به مثبت بودن ضرایب محاسبه شده اسپیرمن برابر با (۰/۴۷۱) می توان گفت که بین مطالبه گری سیاسی با توسعه

سیاسی در استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار مستقیم و متوسطی وجود دارد به بیان دیگر افزایش مطالبه گری سیاسی تاثیر مثبت و متوسطی بر افزایش توسعه سیاسی در این استان داشته است. این موضوع همچنین در نمودار پراکنش محاسبه و ترسیم شده با ضریب شیب خطی ($R^2 = 0.307$) نیز نقش مستقیم و در حد متوسط مطالبه گری سیاسی بر افزایش توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان را تایید می نماید.

نمودار شماره (۴) پراکنش رابطه بین مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان در خصوص تاثیر مولفه ها و ابعاد مختلف مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی با توجه به ماتریس همبستگی محاسبه شده مطالبه گری سیاسی در کلیه ابعاد با $0/471$ تاثیر و نقش مثبت و متوسطی را بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته است. همچنین از میان ابعاد و مولفه های نه گانه مطالبه گری سیاسی، مولفه «شرکت در تجمعات سیاسی عاری از خشونت» با $0/485$ بیشترین تاثیر و مولفه «پیگیری و تحقق آزادی های فردی» با $0/312$ کمترین تاثیر را بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته اند.

تجزیه و تحلیل داده ها از طریق معادلات ساختاری نشان می دهد که ضریب بتای استاندارد شده اثر مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی برابر ($\beta = 0/56$) و چون p -مقدار (معنی داری) کوچکتر از سطح معنی داری $\alpha = 0/05$ است فرض عدم وجود تاثیر رد می شود و در نتیجه با توجه به مثبت بودن ضریب بتا، مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی اثر معنی دار، مستقیم و متوسطی دارد. بر اساس محاسبات انجام شده در آزمون در معادلات ساختاری ضریب تعیین بین دو متغیر برابر ($R^2 = 0/56$) است. یا به عبارتی ۵۶ درصد تغییرات بین دو متغیر مشترک می باشد که رابطه مستقیم

و متوسطی را نشان می دهد، لذا می توان گفت که ۵۶ درصد تغییرات توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان به وسیله مطالبه گری سیاسی قابل تبیین و تفسیر می باشد.

آزمون فرضیه فرعی چهارم

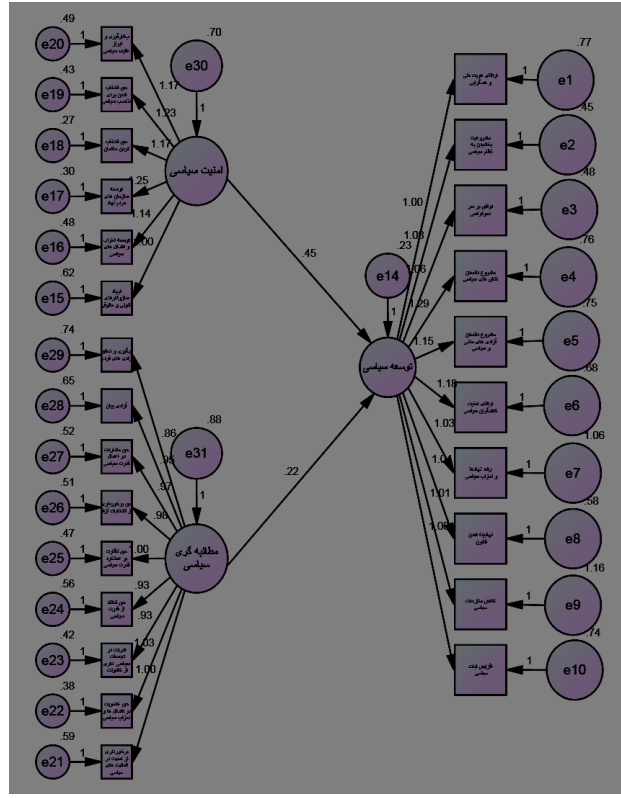
بررسی رابطه معنادار و مستقیمی بین امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی و نقش آنها بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان با توجه به مثبت بودن ضرایب محاسبه شده اسپیرمن برابر با (۰/۵۰) می توان گفت که بین امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی و نقش آنها در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم و در حد متوسطی وجود دارد به بیان دیگر افزایش امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی نقش و تاثیر مستقیم و در حد متوسطی بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته است. همچنین جهت سنجش و تعیین میزان تاثیر هر یک از متغیرهای امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان از رگرسیون چندگانه استفاده گردیده تا هم بتوانیم بر مبنای مدل تحلیلی میزان تاثیر هر یک از متغیرهای امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی را بر توسعه سیاسی را بررسی نموده و نهایتا تعیین کننده های اصلی و موثر بر آن را مشخص نقش هر یک از این دو متغیر بصورت جداگانه و نقش کلی آنها را بر توسعه سیاسی سیستان و بلوچستان را تبیین و تفسیر نماییم.

جدول (۴) نتایج رگرسیون جهت سنجش میزان تاثیر متغیرهای امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان

نام متغیر	Beta (ضریب استاندارد شده بتا)	خطای استاندا رد	B	t	Sig
Constant = عدد ثابت	----- --	۲۲۱.	۱.۱۶۰	۵.۴۷۷	۰.۰۰۱
امنیت سیاسی	۰.۳۷۴	۱۰۸.	۰.۳۹۷	۳.۶۸۴	۰.۰۰۱
مطالبه گری سیاسی	۰.۲۵۷	۱۰۸.	۰.۲۷۳	۲.۵۳۵	۰.۰۰۲
Sig= 0/001	Adjuste=۰/۳۵۱	F=۷	۴/۴۴۰	۰/۵۹۸	R
	d R2				

نتایج به دست آمده در جدول (۴) نشان می دهند که با توجه به مقدار آزمون F و معنی داری آن در سطح اطمینان بالای ۰/۹۵ درصد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل می باشند. بر این اساس می توان گفت که به ترتیب اولویت متغیر امنیت سیاسی با وزن (+۰/۳۷۴) و متغیر مطالبه گری سیاسی با وزن (+۰/۲۵۷) بیشترین تاثیر و نقش را بر متغیر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان داشته اند در ضمن در مجموع بر اساس ضریب R محاسبه شده می توان گفت که (۰/۵۹۸) از واریانس و یا تغییرات متغیر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان تحت تاثیر هم زمان دو متغیر امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی قرار داشته است که بیانگر نقش مثبت و متوسط همزمان این دو متغیر بر توسعه سیاسی در این استان می باشد

تجزیه و تحلیل داده ها از طریق معادلات ساختاری نیز نشان می دهد که ضریب بتای استاندارد شده تاثیر و نقش امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی برابر ($\beta = ۰/۵۸$) می باشد و چون p -مقدار (معنی داری) کوچکتر از سطح معنی داری $\alpha=۰/۰۵$ است فرض عدم وجود تاثیر رابطه امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی رد می شود و در نتیجه با توجه به مثبت بودن ضریب بتا، امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی اثر معنی دار، مستقیم و متوسطی دارند. بر اساس محاسبات انجام شده در آزمون در معادلات ساختاری ضریب تعیین بین دو متغیر امنیت سیاسی با توسعه سیاسی برابر ($R^2 = ۰/۴۵$) و ضریب تعیین بین دو متغیر مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی برابر با ($R^2 = ۰/۲۲$) است که رابطه مستقیم و متوسطی را نشان می دهند. لذا می توان گفت که ۴۵ درصد تغییرات توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان به وسیله امنیت سیاسی و ۲۲ درصد تغییرات آن توسط متغیر مطالبه گری سیاسی قابل تبیین و تفسیر می باشد.

شکل (۱) الگوی معادلات ساختاری امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان

نتیجه

در مجموع در تبیین و تحلیل نظری نتایج حاصل از فرضیه های مطرح شده و همچنین با توجه به نتایج کلی حاصل از این تحقیق در خصوص اثبات و تایید رابطه معنادار و مستقیم و متوسط متغیرهای امنیت سیاسی با مطالبه گری سیاسی، امنیت سیاسی با توسعه سیاسی، مطالبه گری سیاسی با توسعه سیاسی و رابطه امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی و تاثیر آنها بر توسعه سیاسی در استان سیستان و بلوچستان، می توان گفت با توجه به اینکه از نگاه جامعه شناسی سیاسی، توسعه سیاسی بخشی از فرایند پیچیده توسعه ملی هر کشور و منطقه ای محسوب می گردد، لذا موضوع توسعه سیاسی و تبیین چگونگی فرآیند آن در هر منطقه از جهان و از جمله در استان سیستان و بلوچستان را نباید و نمی توان بصورت مجزا از سایر مولفه ها، ابعاد و شاخص های توسعه از جمله توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و نظایر آن جستجو نمود. به بیان دیگر از منظر جامعه شناسی سیاسی، معضلات و تنگناهای بازدارنده ای که در تمامی کشورها بخصوص در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران و بویژه استان سیستان و بلوچستان، در جریان شکل گیری توسعه سیاسی بروز نموده است، همواره تصویری است پیچیده از مجموع مولفه ها و عوامل و موانع پیش روی فرآیند توسعه همه جانبه اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و سیاسی آن جامعه. لذا بنظر می رسد دقیقا به همین دلیل است که بسیاری از نظریه پردازان توسعه سیاسی با دیدگاه هانتینگتون موافق باشند که معتقد بود توسعه سیاسی محل تقارن میان منافع منافع گرو هها و مصالح عمومی است و این موضوع بخصوص در تبیین و تحلیل چرایی نتایج حاصل از این پژوهش به وضوح قابل ملاحظه است. به بیان دیگر در تحلیل چرایی رابطه مستقیم و مثبت اما متوسط متغیرهای امنیت سیاسی و مطالبه گری سیاسی بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان، باید دلایل آن را در پیچیدگی و در هم تنیدگی توسعه سیاسی با مقوله و مفهوم کلی توسعه و ابعاد مختلف آن همچون توسعه فرهنگی، توسعه آموزشی، توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی جستجو نمود. زیرا پدیده توسعه سیاسی رویکردی سطحی، یک بعدی و منفعل و قائم به ذات خود نمی باشد و ریشه در ژرفای جامعه داشته و متقارن با سایر ابعاد توسعه از جمله توسعه فرهنگی، توسعه آموزشی، توسعه

اجتماعی و توسعه اقتصادی جامعه رشد و توسعه می‌یابد. لذا نمی‌توان توقع داشت در استانی همچون استان سیستان و بلوچستان که در سایر ابعاد و شاخص‌های توسعه از جمله توسعه فرهنگی، توسعه آموزشی، توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی با رشدی پایین و در حد متوسطی روبرو می‌باشد و در تمامی ابعاد و شاخص‌های توسعه از مناطق محروم کشور محسوب می‌گردد، در موضوعاتی همچون امنیت سیاسی، مطالبه‌گری سیاسی و توسعه سیاسی و شاخص‌های مرتبط با آنها از وضعیتی متفاوت برخوردار باشد و یا رشد متوسط متغیرهای امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی در این استان بتواند تاثیر و نقشی قوی و قابل ملاحظه در توسعه سیاسی این استان داشته باشند. بنابراین نتایج حاصل از این پژوهش ضمن اینکه نشان می‌دهد استان سیستان و بلوچستان به لحاظ مولفه‌ها و شاخص‌های مختلف امنیت سیاسی، مطالبه‌گری سیاسی و توسعه سیاسی دارای رشدی متوسط می‌باشد، نتایج پژوهش تایید می‌کند که رابطه مستقیم و مثبت اما متوسطی بین امنیت سیاسی با توسعه سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی با توسعه سیاسی و همچنین امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی با توسعه سیاسی وجود داشته است و تقریباً به موازات رشد و توسعه متوسطی که در شاخص‌ها و مولفه‌های مختلف امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی در استان سیستان و بلوچستان وجود داشته، توسعه سیاسی و شاخص‌های آن نیز بصورت متوسطی رشد یافته است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی تحقیق نشان داده است که بین امنیت سیاسی با مطالبه‌گری سیاسی و نقش آن در توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان رابطه معنادار و مستقیم و در حد متوسطی وجود دارد. به بیان دیگر افزایش امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی نقش و تاثیر مستقیم و در حد متوسطی بر توسعه سیاسی استان سیستان و بلوچستان و شهر زاهدان داشته است. بنابراین برای بهبود این وضعیت به نظر می‌رسد نکات زیر می‌بایست مورد توجه سیاستگذار قرار گیرد:

توجه به توسعه متوازن و اجرای سیاستهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و آموزشی برای مردم سیستان و بلوچستان
 افزایش کارایی و اثربخشی نهادهای سیاسی مرتبط در حوزه توسعه
 مطالبه‌گری سیاسی در جامعه در جهت ارتقای فرهنگ مطالبه‌گری
 در شهروندان و الزام نظام سیاسی به پاسخگویی به مطالبه‌های

حق شهروندان.

تبیین و طراحی بسترهای قانونمند رشد و توسعه امنیت سیاسی برای شهروندان و بویژه کنشگران سیاسی و تشکل‌ها و احزاب سیاسی در جامعه.

مطالعه و شناسایی خلاءهای قانونی در خصوص فعالیت‌ها و کنشگری‌های سیاسی در حوزه امنیت سیاسی و مطالبه‌گری سیاسی تدوین و تصویب قوانین و مقررات مناسب در این خصوص.

اصلاح قوانین موجود در خصوص فعالیت‌ها و کنشگری‌های سیاسی بویژه قوانین مربوط به جرائم سیاسی در جهت ایجاد و گسترش امنیت سیاسی و توسعه مطالبه‌گری سیاسی در جامعه به رسمیت شناختن حق انتخاب‌شدن برای سمت‌ها و مناصب سیاسی و حق انتخاب‌کردن حاکمان برای افراد جامعه و بخصوص کنشگران سیاسی

تدوین و تصویب قوانین اثربخش و بازدارنده در حوزه مسئولیت‌پذیری دستگاه‌های و سازمان‌های انتظامی، امنیتی و سیاسی استان در قبال ایجاد امنیت سیاسی و پاسخگویی به مطالبات سیاسی شهروندان.

منابع

- اصلانیان میلانی ، نسرین و همکاران (۱۴۰۰). *شهروندی فرهنگی و مطالبه گری شهروندی*، تهران: نشر آگرین.
- اطاعت ، جواد و همکاران (۱۳۹۰) «رابطه متقابل امنیت ناحیه‌ای و توسعه‌یافتگی فضاهاى سیاسى با تأکید بر سیستان و بلوچستان»، *فصلنامه بین المللی ژئوپلیتیک*، دوره هفتم ، شماره ۲۱
- بوزان ، باری (۱۳۸۷) *مردم، دولت و هراس*، ترجمه مترجمان پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جدی، پدram و همکاران (۱۴۰۰). *گفتمان مطالبه گری تحصیصی*، تهران: انتشارات سازمان بسیج دانشجویی.
- جوادی ارجمند ، محمد جعفر و همکاران (۱۳۹۸). «رابطه امنیت- توسعه در سیاست خارجی (مطالعه موردی روابط ایران و شوروی ۱۳۵۷-۱۳۴۰)»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۴۹ ، شماره ۲
- دایمی زحمتی ، هاشم (۱۴۰۰) *مطالبه گری* ، تهران: نشر زارعی
- هانتینگتون، ساموئل. در عباسی، کریم (۱۴۰۰) *روشنای مطالبه گری* ، تهران، انتشارات پرناک
- معزی، علی و همکاران (۱۳۹۷) «نسبت امنیت و توسعه در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه سیاست جهانی*، دوره هفتم شماره ۲
- الهامی، امیر حسین و همکاران (۱۳۹۶). «تبیین نظری رابطه امنیت سیاسی با توسعه اقتصادی»، *فصلنامه امنیت ملی*، دوره ۷ ، شماره ۲۳
- هانتینگتون ، ساموئل (۱۳۹۸) *سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی سیاسی*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علم.
- هانتینگتون ، ساموئل و همکاران (۱۳۹۵) *درک توسعه سیاسی*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- Alexey Vasiliev. (2015) Historical study of the process of political development and development of political culture in Eastern European countries during the Cold War, Political History Research Quarterly, National University of Brussels, Prague Studies Branch, Volume, 71, Number 7-8.
- Das Weil (2013 study of African countries from 2000 to 2010, African Political Studies Quarterly, University of Johannesburg, Volume, 36, Number 6 .
- Katrina, May et al. (2017) The development of political participation and the development of CIA in the Islamic countries of Central Asia from 2000 to 2015, Strategic Studies and Strategic Policy Research Journal, Volume 48, Number 3.
- Marshall, T. H. (2017), Class, Citizen and social Development. Chicago: University of Chicago Press
- Marshall, T. H. (2018) The model of social demand in citizenship rights. . Chicago: University of Chicago Press.